

ผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อการบริหารทรัพยากร
ทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์เชิงสถาบันในมิติรัฐศาสตร์
The Impact of Policies on Basic Educational Resource
Management: An Institutional Analysis from
a Political Science Perspective

พระวิชญาณ วิสุทธิญาณ (ไม้เหยม)¹, พระอนุสรณ์ วชิรวโส (เกาะน้ำใส)²,
อภิสิทธิ์ กาฬภักดี³, นิกร พลธรรม⁴

Wicharayan Wisuttiyano (Moyaem)¹, PhraAnusorn Wachirawangso (Kornamsai)²,
Aphisit Kanphakdi³, Nikon Pontam⁴

¹มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
³⁻⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹Khon Kaen University, ²Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
³⁻⁴Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author's Email: wicharayan.m@kkumail.com

Received: 18/04/2569

Revised: 29/06/2569

Accepted: 30/06/2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบันและแนวคิดรัฐศาสนศาสตร์เป็นฐานในการอธิบาย พบว่า นโยบายประชานิยมมีบทบาทเป็นทั้งเครื่องมือทางการเมืองและกลไกเชิงนโยบายที่สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระยะสั้น โดยเฉพาะการตอบสนองความต้องการของประชาชนและการลดความเหลื่อมล้ำบางมิติ อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวกลับก่อให้เกิดผลกระทบเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากร การแทรกแซงการบริหารสถานศึกษา และการลดทอนความเป็นอิสระของสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ ยังพบว่านโยบายแบบเหมารวมและการรวมศูนย์อำนาจนำไปสู่การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายส่วนกลางกับบริบทเชิงพื้นที่ ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพและไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริง บทความเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการสร้าง “ภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน” ผ่านการกระจายอำนาจ การเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อยกระดับความยั่งยืนและความเป็นธรรมของระบบการศึกษาในระยะยาว

คำสำคัญ: นโยบายประชานิยม, การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา, รัฐศาสตร์

Abstract

This academic article aims to analyze the impact of populist policies on the management of basic educational resources by employing an institutional analysis framework and political science perspectives. The findings indicate that populist policies function as both political instruments and policy mechanisms that can generate short-term benefits, particularly in addressing public needs and reducing certain aspects of inequality. However, in the long term, such policies tend to produce structural consequences, including distortions in resource allocation, political interference in educational administration, and the erosion of institutional autonomy. Furthermore, centralized and blanket policy approaches contribute to the reproduction of educational inequalities and create significant gaps between national policy objectives and local contexts, resulting in inefficient resource utilization. This article proposes policy recommendations focused on building “institutional immunity” through decentralization, strengthening good governance, enhancing transparency, and promoting civil society participation. These measures are essential for ensuring equity, efficiency, and sustainability in educational resource management in the long run.

Keywords: Populist Policies, Educational Resource Management, Political Science

บทนำ

การบริหารประเทศภายใต้แนวทางนโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นแนวคิดทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญและแพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในบริบทของสังคมที่เผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการแข่งขันทางการเมืองที่เข้มข้นขึ้น นโยบายประชานิยมจึงมักถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในระยะสั้น ผ่านมาตรการที่มุ่งเน้นการกระจายทรัพยากรและการสร้างผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว อันนำไปสู่การเสริมสร้างความนิยมและฐานสนับสนุนทางการเมืองอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความสำเร็จในเชิงการเมืองดังกล่าว กลับก่อให้เกิดข้อถกเถียงในเชิงวิชาการเกี่ยวกับความยั่งยืน ผลกระทบเชิงโครงสร้าง และความเสถียรต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว โดยบทเรียนจากกรณีศึกษาต่างประเทศ เช่น อาร์เจนตินา กรีซ และเวเนซุเอลา สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบเชิงระบบ อาทิ ภาวะเงินเฟ้อรุนแรง วิกฤตหนี้สาธารณะ และการถดถอยของระบบเศรษฐกิจโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2544–2563 จะพบทั้งลักษณะร่วมและความแตกต่างเชิงบริบท ตลอดจนแนวโน้มของผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นโยบายประชานิยมมีลักษณะเป็นทั้ง “เครื่องมือทางการเมือง” และ “กลไกเชิงนโยบาย” ที่สามารถสร้างความสำเร็จในระยะสั้น โดยเฉพาะในด้านการระดมเสียงสนับสนุน

และการเข้าถึงอำนาจรัฐของพรรคการเมือง ขณะเดียวกันกลับมีแนวโน้มก่อให้เกิดภาระทางการเมือง การใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนไปสู่การพึ่งพิงรัฐมากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่สภาวะ “การเสถียรภาพประชานิยม” ในเชิงจิตวิทยาสังคม ดังนั้น การทำความเข้าใจพลวัตของนโยบายประชานิยมทั้งในเชิงเปรียบเทียบและเชิงบริบท จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของประชาชนกับการรักษาเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว อันจะนำไปสู่การบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2563 : 1-35)

บริบทของประเทศไทย นโยบายประชานิยมมีบทบาทอย่างเด่นชัดต่อเสถียรภาพทางการเมือง ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวมิได้เป็นเพียง “เครื่องมือเชิงนโยบาย” เท่านั้น แต่ยังเป็น “กลไกทางอำนาจ” ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปลายทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา นโยบายประชานิยมสามารถสร้างความนิยมและขยายฐานเสียงทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านมาตรการที่ตอบสนองต่อประชาชนระดับรากหญ้า เช่น การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการของรัฐ ซึ่งมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำในบางมิติ อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์เชิงบวกดังกล่าวกลับมาพร้อมกับข้อจำกัดด้านความยั่งยืน ทั้งในแง่ของการขาดการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการที่ไม่โปร่งใส และภาระทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่บั่นทอนเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว

ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายประชานิยมยังส่งผลต่อ “พลวัตอำนาจ” ในระบบการเมืองไทย โดยก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ อันนำไปสู่แนวโน้มของการรวมศูนย์อำนาจ การลดทอนบทบาทของสถาบันตรวจสอบถ่วงดุล และการใช้วาทกรรมทางการเมืองที่สร้างความแตกแยกในสังคมอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจนโยบายประชานิยมจึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของผลเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบ เพื่อให้สามารถออกแบบนโยบายสาธารณะที่รักษาสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพ” และ “เสถียรภาพ” ของระบบการเมืองได้อย่างยั่งยืน (มณี คงสิน, 2568 : 1-10) ในด้านพัฒนาการของนโยบาย พบว่านโยบายประชานิยมในประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผ่าน “โครงการประชารัฐ” ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2562 และต่อเนื่องภายหลังการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวมิได้เป็นเพียงนวัตกรรมใหม่ หากแต่เป็นการปรับประยุกต์จากแนวคิดประชานิยมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองร่วมสมัย โดยมีการเปลี่ยนชื่อและรูปแบบเพื่อสร้างความชอบธรรมและความต่อเนื่องของนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว

ทั้งนี้ “โครงการประชารัฐ” ยังทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงอำนาจ” ที่เชื่อมโยงระหว่างกำหนดนโยบายกับโครงสร้างทางการเมือง ผ่านองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสร้างฐานนิยม การออกแบบกลไกการสืบทอดอำนาจ การสานต่อนโยบายเดิม การกำหนดอัตลักษณ์เชิงนโยบาย และการปรับอุดมการณ์ให้

สอดคล้องกับบริบทการแข่งขันทางการเมืองในยุคปัจจุบัน แม้ว่าจะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ในด้านประสิทธิภาพและความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจจากบางภาคส่วน แต่นโยบายประชานิยมยังคงดำรงอยู่ในฐานะเครื่องมือหลักของการบริหารประเทศ เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและสร้างการยอมรับในวงกว้างได้อย่างมีนัยสำคัญ (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2562 : 113-139)

ดังนั้น ผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์เชิงสถาบันในมิติรัฐศาสนศาสตร์ จึงมุ่งศึกษาบทบาทของนโยบายประชานิยมในฐานะกลไกทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในมิติของการจัดสรรและบริหารทรัพยากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแม้นโยบายดังกล่าวจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำและตอบสนองความต้องการของประชาชนในระยะสั้นได้ แต่กลับมีข้อจำกัดด้านความยั่งยืนและก่อให้เกิดความเปราะบางเชิงโครงสร้างในระยะยาว การวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดเชิงสถาบันในมิติรัฐศาสนศาสตร์จึงช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมือง กลไกเชิงนโยบาย และประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มุ่งสร้างความสมดุล ความเป็นธรรม และความยั่งยืนต่อระบบการศึกษาไทยในอนาคต

การผสมผสานแนวคิดประชานิยมและการวิเคราะห์เชิงสถาบัน

การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่การเมืองระดับชาติเข้ามาแทรกแซงการศึกษานั้น จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดที่ก้าวข้ามทฤษฎีการบริหารจัดการทั่วไป บทความนี้จึงเลือกบูรณาการ “แนวคิดประชานิยม” เข้ากับ “ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงสถาบัน” เพื่อใช้อธิบายพลวัตการเปลี่ยนแปลงของกฎกติกาและกลไกในระบบการศึกษา การผสมผสานแนวคิดนี้ช่วยให้เห็นภาพชัดเจนว่า พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นอิสระ แต่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างอำนาจ ตลอดจนแรงจูงใจทางการเมืองที่แฝงมากับนโยบายของรัฐส่วนกลาง

พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์ (ทองสะคม) (2567 : 132-143) ได้กล่าวไว้ว่า การเติบโตของกระแสประชานิยมในบริบทโลกและประเทศไทย มีรากฐานจากปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายประการ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ และความไม่พอใจต่อสถาบันการเมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งผลักดันให้ประชาชนบางส่วนหันไปสนับสนุนแนวคิดและผู้นำแบบประชานิยม ทั้งนี้ ประชานิยมมักใช้วาทกรรมที่แบ่งแยกสังคมออกเป็น “ประชาชน” กับ “ชนชั้นนำ” พร้อมเสนอการฟื้นฟูอำนาจของประชาชนอย่างไร้ที่ติตาม แนวโน้มดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความท้าทายต่อหลักการสำคัญของประชาธิปไตยเสรีนิยม เช่น หลักนิติธรรม การแบ่งแยกอำนาจ เสรีภาพของสื่อ และความเข้มแข็งของสถาบันการเมือง ในบริบทของประเทศไทย ประชานิยมมีความเชื่อมโยงกับการเมืองเชิงนโยบายและการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดและความเปราะบางของระบบการเมืองในระยะยาว ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกทางสถาบันให้สามารถรองรับและกำกับปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

วิวัฒน์ อภิญญานนท์ (2568 : 69-100) ได้กล่าวไว้ว่า การเกิดขึ้นของ “ลัทธิธर्मป” เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็น โดยเชื่อมโยงกับการเสื่อมถอยของระเบียบเสรีนิยมและเสรีนิยมใหม่ ตลอดจนการขยายตัวของกระแสประชานิยม โดยเฉพาะประชานิยมฝ่ายขวาที่มีบทบาทโดดเด่นในเวทีการเมืองโลก ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีรากฐานจากวิกฤตสำคัญ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจโลกปี 2008 และวิกฤตผู้ก่อการร้ายในทศวรรษ 2010 ซึ่งส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อระบบเดิมลดลงและเปิดพื้นที่ให้แนวคิดประชานิยมเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจที่พยายามสร้างความชอบธรรมใหม่ผ่านการผสมผสานกับกระแสประชานิยม

สรุป การผสมผสานแนวคิดประชานิยมกับการวิเคราะห์เชิงสถาบันช่วยให้เห็นว่านโยบายและการตัดสินใจในระบบการศึกษาถูกกำหนดโดยโครงสร้างอำนาจและแรงจูงใจทางการเมืองเป็นสำคัญ ประชานิยมทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือสร้างความนิยมและกลไกกำหนดทิศทางการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ แม้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ในระยะสั้น แต่มีข้อจำกัดด้านความยั่งยืน การขยายตัวของประชานิยมมีรากฐานจากความเหลื่อมล้ำและความไม่เชื่อมั่นต่อสถาบันเดิม ส่งผลกระทบต่อหลักการประชาธิปไตยเสรีนิยม ขณะที่ในระดับโลก ปรากฏการณ์ลัทธิธर्मปสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและความท้าทายต่อระเบียบเสรีนิยม ดังนั้น ประชานิยมจึงเป็นทั้งความท้าทายและโอกาสที่ต้องได้รับการกำกับและออกแบบเชิงนโยบายอย่างสมดุลเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของระบบการเมืองและสังคมในระยะยาว

ผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อโครงสร้างการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา

ทรัพยากรทางการศึกษาถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม เมื่ออยู่ภายใต้อิทธิพลของนโยบายประชานิยม ทรัพยากรดังกล่าวมักถูกนำไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนองวาระทางการเมืองระยะสั้น มากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ การกำหนดนโยบายแบบรวมศูนย์และการสั่งการจากบนลงล่างส่งผลให้สถานศึกษาสูญเสียความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ทั้งในด้านงบประมาณและการบริหารงานบุคคล อันนำไปสู่ความบิดเบี้ยวของโครงสร้างการจัดสรรทรัพยากร และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวมของระบบการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

สุนิสา โพธิ์ศรี, ศศิธร ศูนย์กลาง, และ ชัย สมรภูมิ (2568 : 77-90) ได้กล่าวไว้ว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายประชานิยมผ่านโครงการเงินดิจิทัลวอลเล็ตอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายและความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ขณะที่ประเด็นด้านความโปร่งใสและการบริหารจัดการยังคงต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ทั้งนี้ ปัจจัยด้านรายได้และการเข้าถึงสิทธิมีผลต่อระดับความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนานโยบาย ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน การบูรณาการกับการพัฒนาอาชีพระยะยาว การเสริมสร้างความโปร่งใส และการปรับเปลี่ยนจากนโยบายระยะสั้นไปสู่การพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านโยบายประชานิยมในลักษณะดังกล่าว แม้จะ

สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างการมีส่วนร่วมในระยะสั้น แต่ยังจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ปภาวรินทร์ ลัทธิธรรม (2568 : 11-21) ได้กล่าวไว้ว่า นโยบายประชานิยมสามารถเข้าถึงประชาชนระดับรากหญ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหากรัฐสามารถดำเนินนโยบายตามคำมั่นสัญญาได้ จะยิ่งส่งเสริมความนิยมและความเชื่อมั่นของประชาชน ปัจจัยความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับความชัดเจนของวัตถุประสงค์ การออกแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และระดับความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายจะสามารถสร้างความพึงพอใจและผลลัพธ์เชิงบวกในระยะสั้น แต่ก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบ เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ การบริโภคเกินความจำเป็น และการเพิ่มขึ้นของหนี้สินในครัวเรือน โดยเฉพาะในบางโครงการที่ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้จริง ดังนั้น การพัฒนานโยบายควรมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำ ควบคู่กับการสร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส มีธรรมาภิบาล และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของประชาชน รวมถึงการออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวและไม่สร้างภาระทางการคลังเกินขีดความสามารถของรัฐ

สรุป นโยบายประชานิยมส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาถูกกำหนดโดยแรงจูงใจทางการเมืองมากกว่าหลักวิชาการ ก่อให้เกิดความบิดเบี้ยวในโครงสร้างการบริหารและลดทอนประสิทธิภาพของระบบโดยรวม แม้ว่านโยบายดังกล่าวจะสามารถสร้างความพึงพอใจและกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านความโปร่งใส ความคุ้มค่า และความยั่งยืนในระยะยาว ความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบบที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล ขณะเดียวกัน อิทธิพลของพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นโยบายถูกใช้เพื่อการแข่งขันทางการเมืองมากกว่าประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น การพัฒนานโยบายจึงควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นกับความยั่งยืน เสริมสร้างความโปร่งใส ความเข้มแข็งของสถาบัน และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและผลกระทบระยะยาวต่อสถานศึกษา

แม้เจตนารมณ์ที่มักถูกกล่าวอ้างของนโยบายประชานิยมคือการสร้างความเสมอภาคและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส แต่ผลลัพธ์ในเชิงโครงสร้างกลับชี้ให้เห็นทิศทางที่ตรงกันข้าม การบังคับใช้นโยบายแบบเหมารวมได้สร้างข้อจำกัดให้กับสถานศึกษาที่มีความพร้อมแตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มักเสียเปรียบในการเข้าถึงทรัพยากร ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงแต่ล้มเหลวในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่ยังเป็นการผลิตซ้ำและแช่แข็งความเหลื่อมล้ำให้ฝังรากลึก ซึ่งสร้างผลกระทบระยะยาวต่อขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ธนกร วรพิทักษานนท์ (2565 : 133-170) ได้กล่าวไว้ว่า สถาบันกวดวิชาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักเรียนและผู้ปกครอง โดยเกิดกระบวนการต่อรองในหลายมิติ ทั้งด้านค่าใช้จ่าย รูปแบบการเรียน และความคาดหวังทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของ

สถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ครอบครัวต้องปรับตัวทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การกวดวิชาในบริบทดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ แต่กลายเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำของทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ครอบครัวที่มีทรัพยากรมากกว่าสามารถเข้าถึงการศึกษาพิเศษที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง ขณะที่ครอบครัวที่มีข้อจำกัดต้องเผชิญกับทางเลือกที่จำกัดและความไม่แน่นอน การให้คุณค่าแก่การกวดวิชายังสัมพันธ์กับทุนทางสังคมของครอบครัว ซึ่งรวมถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ และข้อมูลข่าวสารที่ช่วยให้สามารถตัดสินใจและต่อรองกับระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบครัวชนชั้นกลางจึงพยายามใช้การศึกษาพิเศษเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความได้เปรียบและโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุตรหลานในอนาคต อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดและความล้มเหลวของระบบการศึกษาในระบบที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเท่าเทียม จนทำให้เกิดความจำเป็นในการพึ่งพาการศึกษา นอกกระบบอย่างแพร่หลาย การกวดวิชาในบริบทของสังคมไทยช่วงโควิด-19 มิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางการศึกษา หากแต่เป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างความเหลื่อมล้ำที่ยังรากลึกในสังคม ทั้งในมิติของทุนทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งถูกผลิตซ้ำผ่านระบบการศึกษาและการแข่งขันทางโอกาส ครอบครัวชนชั้นกลางจึงต้องดิ้นรนต่อรองและลงทุนเพื่อรักษาและยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองท่ามกลางเงื่อนไขของระบบทุนนิยมและความไม่เท่าเทียมที่ทวีความรุนแรงขึ้นในช่วงวิกฤต ดังนั้น ภาครัฐจึงควรทบทวนและปรับนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม โดยคำนึงถึงทั้งประโยชน์ส่วนรวม ความต้องการของปัจเจกชน และบริบทของชีวิตวิถีใหม่ เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน

พระณัฐวุฒิ พันทะลี, พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, สุขพัฒน์ อนนทจารย์, อาทิตย์ แสงเฉวก, พระเดชานามวงษา, และ วีรณัฐ พรหมจักร (2566 : 185-209) ได้กล่าวไว้ว่า ความไม่เท่าเทียมในสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเป็นปัญหาเรื้อรังที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน โดยสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตและบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนอย่างไม่ทั่วถึง ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงในยุค “ชีวิตวิถีใหม่” หรือ New Normal ที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจากการทำกิจกรรมนอกบ้านไปสู่การทำงานและการเรียนที่บ้าน ซึ่งแม้จะเป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด แต่กลับทำให้ความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่เดิมยิ่งปรากฏชัดและทวีความรุนแรงมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดช่องว่างด้านรายได้และทรัพยากรระหว่างกลุ่มคนในสังคม โดยกลุ่มที่มีทรัพยากรและศักยภาพในการปรับตัวสามารถดำรงชีวิตและรักษาระดับคุณภาพชีวิตได้ดีกว่า ในขณะที่กลุ่มเปราะบางกลับเผชิญกับความยากลำบาก ทั้งในด้านรายได้ที่ลดลง การเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจที่จำกัด และข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีเพื่อรองรับรูปแบบชีวิตใหม่ นอกจากนี้ วิกฤตโควิด-19 ยังทำให้ประชาชนจำนวนมากได้เผชิญกับระบบสวัสดิการของรัฐโดยตรง ซึ่งเผยให้เห็นถึงข้อจำกัด ความไม่ทั่วถึง และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำในวงกว้างมากขึ้น อย่างไรก็ตาม วิกฤตดังกล่าวไม่ได้มีเพียงผลกระทบในเชิงลบเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้สังคม

ได้ทบทวนและตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดำรงอยู่ โดยอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและการปฏิรูปในระยะยาว ทั้งในด้านการพัฒนาระบบสวัสดิการ การกระจายทรัพยากร และการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ในสังคม กล่าวได้ว่ายุคชีวิตวิถีใหม่จึงเป็นทั้งช่วงเวลาแห่งวิกฤตและโอกาสในการปรับปรุงโครงสร้างสังคมไทยให้มีความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น หากมีการบริหารจัดการและกำหนดนโยบายอย่างเหมาะสม ก็อาจช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนในอนาคตได้

สรุป นโยบายประชานิยมแม้มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ แต่ในทางปฏิบัติกลับก่อให้เกิดการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่มีความพร้อมแตกต่างกันซึ่งทำให้โรงเรียนขนาดเล็กเสียเปรียบในการเข้าถึงทรัพยากร ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และทุนทางสังคมยิ่งตอกย้ำช่องว่างทางการศึกษาและโอกาสของผู้เรียนในระยะยาว ปรากฏการณ์การพึ่งพาการศึกษาจากระบบ เช่น การกวดวิชา สะท้อนความล้มเหลวของระบบการศึกษาที่ไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกันวิกฤตโควิด-19 ยิ่งเผยให้เห็นความเปราะบางของโครงสร้างสังคมและการเข้าถึงสวัสดิการที่ไม่ทั่วถึง โดยรวมแล้วความเหลื่อมล้ำจึงไม่ได้ลดลงแต่กลับฝังรากลึกและส่งผลกระทบต่องานพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและความเป็นธรรมทางการศึกษาในระยะยาว

กรณีศึกษาช่องว่างระหว่างนโยบายประชานิยมจากส่วนกลางและบริบทเชิงพื้นที่

เพื่อให้เห็นภาพความขัดแย้งเชิงโครงสร้างอย่างเป็นรูปธรรม บทความนี้ได้นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านกรณีศึกษากำหนดนโยบายประชานิยมจากส่วนกลางมาปฏิบัติใช้ในระดับพื้นที่ กรณีศึกษานี้ทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนที่ตอกย้ำให้เห็นถึงรอยต่อและช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่างเป้าหมายของผู้กำหนดนโยบายกับความเป็นจริงที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญ การละเลยบริบทความแตกต่างเชิงพื้นที่ทำให้เกิดความสูญเปล่าทางทรัพยากร และตอกย้ำว่านโยบายที่ขาดความเข้าใจในกลไกเชิงสถาบันย่อมไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้ตามที่คาดหวัง

ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค (2565) ได้กล่าวไว้ว่า กรณีศึกษานโยบายเรียนฟรี 15 ปี ซึ่งเป็นนโยบายประชานิยมแบบครอบคลุม (Blanket Policy) จากรัฐบาลส่วนกลางนั้น เมื่อนำไปปฏิบัติจริงกลับพบช่องว่างขนาดใหญ่เมื่อนำมาทาบทับกับบริบทเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาภาระค่าใช้จ่ายแอบแฝงทางการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า การจัดสรรงบประมาณแบบเหมารวมไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพเศรษฐกิจและค่าครองชีพจริงในแต่ละพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม (เช่น ความเหลื่อมล้ำของภาระค่าใช้จ่ายระหว่างกรุงเทพมหานครและพื้นที่ชนบท) ความล้มเหลวของสถาบันส่วนกลางในการตระหนักถึงบริบทเชิงพื้นที่นี้ ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาชั้นพื้นฐานขาดประสิทธิภาพ ทรัพยากรไปไม่ถึงนักเรียนในกลุ่มยากจนพิเศษ และนำไปสู่การขยายตัวของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาแทนที่จะเป็นการลดทอนลงตามเจตนารมณ์ดั้งเดิมของนโยบาย

พระครูสุจิตพัฒนพิธาน, พระพิณิจ ธีรภทฺโท, พนมพร เมฆพัฒน์, และ บุญเดือน ทรัพย์เพชร. (2567 : 170–180) ได้กล่าวไว้ว่า ในกรณีของการนำนโยบายประชานิยมมาใช้เป็นเครื่องมือจัดการความ

ต้องการทางสังคม การกำหนดนโยบายจากส่วนกลางมักมุ่งเน้นการกระตุ้นความพึงพอใจในระยะสั้นผ่าน การอุดหนุนทรัพยากรโดยตรง ซึ่งในมิติของการบริหารจัดการ เกิดช่องว่างที่ชัดเจนระหว่างกลไกของผู้ กำหนดนโยบายและสถาบันผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ นโยบายเหล่านี้มักขาดการบูรณาการที่สอดคล้องกับ บริบทเฉพาะของแต่ละชุมชน ทำให้การกระจายทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเกิดความซ้ำซ้อน ไม่ยั่งยืน และ เป็นการลดทอนความเข้มแข็งของกลไกการบริหารทรัพยากรในระดับท้องถิ่น ซึ่งในทางรัฐศาสาสตร์ ท้องถิ่นควรเป็นสถาบันหลักที่มีอำนาจและศักยภาพในการจัดการปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ของตนเอง

สรุป นโยบายประชานิยมจากส่วนกลางเมื่อถูกนำไปใช้ในระดับพื้นที่มักเผชิญช่องว่างระหว่าง เป้าหมายเชิงนโยบายกับสภาพความเป็นจริง เนื่องจากละเลยความแตกต่างของบริบทท้องถิ่น ส่งผลให้ การจัดสรรทรัพยากรเกิดความไม่มีประสิทธิภาพและไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริง การดำเนิน นโยบายแบบเหมารวมก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายแอบแฝงและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาแทนที่ จะลดลง อีกทั้งการรวมศูนย์อำนาจยังลดทอนบทบาทและศักยภาพของสถาบันท้องถิ่นในการจัดการ ปัญหาอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรม ความไม่ต่อเนื่อง และการใช้ทรัพยากรอย่างสูญเปล่า ในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนานโยบายจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่ กระจายอำนาจ และเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของกลไกท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การเสริมสร้าง “ภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน” และธรรมาภิบาลทาง การศึกษา

การปกป้องระบบการศึกษาให้รอดพ้นจากผลกระทบเชิงลบของวงจรการเมืองประชานิยม ไม่ สามารถกระทำได้ด้วยแค่การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ แต่ต้องอาศัยการรื้อถอนและปรับปรุงโครงสร้างธรรมาภิ บาลเสียใหม่ บทความนี้จะนำเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการสร้าง “ภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน” ด้วยการ กระจายอำนาจการตัดสินใจและทรัพยากรคืนสู่สถานศึกษาอย่างแท้จริง ควบคู่ไปกับการออกแบบกลไกให้ ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบ เพื่อเป็นเกราะกำบังที่ช่วยรักษาความเป็นอิสระและสร้าง ความยั่งยืนให้กับการบริหารการศึกษาของชาติ

วีระศักดิ์ เครือเทพ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ในมิติของการบริหารงานท้องถิ่น การจะสร้างภูมิคุ้มกัน ให้แก่สถาบันในระดับพื้นที่เพื่อต้านทานผลกระทบจากนโยบายประชานิยมจากศูนย์กลางได้นั้น จำเป็นต้องมีการปลดล็อกและกระจายอำนาจทางการเมืองคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในกรณีศึกษานี้คือ ควรส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีอิสระในการจัดเก็บรายได้และมี อำนาจตัดสินใจจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาของตนเอง ควบคู่ไปกับการสร้างนวัตกรรมและธรรมาภิ บาลแบบมีส่วนร่วม การมีอิสระทางการเมืองคลังจะสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ที่ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศ ทางการจัดสรรทรัพยากรที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง ลดการพึ่งพิงกลไกรัฐอุปถัมภ์ และป้องกันการ สูญเสียทรัพยากรไปกับนโยบายส่วนกลางที่ไม่ตอบโจทย์พื้นที่

สมพงษ์ จิตระดับ (2565) ได้กล่าวไว้ว่า นโยบายการศึกษาแบบครอบจักรวาลจากส่วนกลางมักทิ้งช่องว่างที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะกับเด็กยากจนและกลุ่มเปราะบางในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเชิงสถาบันคือ การนำระบบฐานข้อมูลและการบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือมาใช้เป็นเครื่องมือจัดการทรัพยากร สถาบันการศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่นต้องได้รับอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรแบบเจาะจงเป้าหมาย (Targeted Intervention) การสร้างธรรมาภิบาลที่เน้นความเสมอภาคและตอบสนองต่อปัญหาจริงนี้ จะเป็นภูมิคุ้มกันให้สถานศึกษาสามารถจัดการกับวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด แทนที่จะรอรับการอุดหนุนทรัพยากรแบบหว่านแหที่ไร้ประสิทธิภาพ

สรุป การสร้างภูมิคุ้มกันเชิงสถาบันทางการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการกระจายอำนาจการตัดสินใจและทรัพยากรลงสู่ระดับพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษามีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทได้อย่างแท้จริง ควบคู่กับการยกระดับธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และระบบตรวจสอบความรับผิดชอบเพื่อป้องกันการครอบงำจากนโยบายประชานิยม การเสริมสร้างอิสระทางการคลังให้ท้องถิ่นจะช่วยลดการพึ่งพารัฐส่วนกลางและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนี้ การใช้ฐานข้อมูลและการจัดสรรทรัพยากรแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาได้ตรงจุด โดยรวมแล้วแนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่ระบบการศึกษาที่มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และเป็นธรรมในระยะยาว

บทสรุป

นโยบายประชานิยมมีบทบาททั้งในฐานะเครื่องมือทางการเมืองและกลไกเชิงนโยบายที่สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระยะสั้น โดยเฉพาะการตอบสนองความต้องการของประชาชนและการลดความเหลื่อมล้ำในบางมิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบัน พบว่านโยบายดังกล่าวกลับส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านการบิดเบือนการจัดสรรงบประมาณ การแทรกแซงการบริหารงานบุคคล และการลดทอนความเป็นอิสระของสถานศึกษา นอกจากนี้ นโยบายประชานิยมยังมีแนวโน้มผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทที่สถานศึกษามีความพร้อมแตกต่างกัน ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กและกลุ่มเปราะบางเสียเปรียบในการเข้าถึงทรัพยากร ขณะเดียวกัน การดำเนินนโยบายแบบรวมศูนย์และเหมารวมยังสร้างช่องว่างระหว่างเป้าหมายเชิงนโยบายกับสภาพความเป็นจริงในระดับพื้นที่ อันนำไปสู่ความสูญเปล่าของทรัพยากรและลดทอนประสิทธิภาพของระบบการศึกษาโดยรวม

ในเชิงรัฐศาสตร์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงพลวัตของอำนาจที่ครอบงำกระบวนการนโยบาย และชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงของสถาบันทางการศึกษาภายใต้แรงกดดันทางการเมือง ดังนั้น การพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องมุ่งสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของประชาชนกับการรักษาหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความยั่งยืนในระยะยาว บทความเสนอว่าการเสริมสร้าง “ภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน” เป็นแนวทางสำคัญในการปกป้องระบบการศึกษาจากความผันผวนของการเมืองประชานิยม โดยอาศัยการกระจายอำนาจสู่ระดับพื้นที่ การเสริมสร้างอิสระทางการคลัง

การพัฒนาหลักสูตรตรวจสอบโดยภาคประชาสังคม และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างตรงเป้าหมาย แนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในระยะยาวอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

ที่มา พระวิชรญาณ วิสุทธิญาณ (ไม้แหม่ม) gemin.pro

บทความนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านการบูรณาการแนวคิดประชานิยมเข้ากับกรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบันในมิติรัฐศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ข้อค้นพบสำคัญว่า นโยบายประชานิยมมิได้เป็นเพียง “เครื่องมือเชิงนโยบาย” ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเท่านั้น หากแต่เป็น “กลไกเชิงอำนาจ” ที่เข้าไปกำหนดรูปแบบ ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมของสถาบันทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติของการจัดสรรทรัพยากร การกำกับดูแล และการตัดสินใจเชิงบริหาร

องค์ความรู้ใหม่ประการแรก คือ การเสนอแนวคิด “การบิดเบือนเชิงสถาบันของทรัพยากรการศึกษา” (Institutional Distortion of Educational Resources) ซึ่งอธิบายว่านโยบายประชานิยมสามารถเปลี่ยนกระบวนการจัดสรรทรัพยากรจากฐานเหตุผลเชิงวิชาการไปสู่ฐานแรงจูงใจทางการเมือง ส่งผลให้โครงสร้างการบริหารสูญเสียประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในระยะยาว

ประการที่สอง บทความได้นำเสนอแนวคิด “การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำเชิงสถาบัน” (Institutional Reproduction of Inequality) โดยใช้ให้เห็นว่า แม้นโยบายประชานิยมจะมีเป้าหมายใน

การลดความเหลื่อมล้ำ แต่การดำเนินนโยบายแบบเหมารวมและรวมศูนย์กลับยิ่งตอกย้ำความแตกต่างของศักยภาพระหว่างสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลาย โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ทำให้ความเหลื่อมล้ำไม่ได้ลดลง หากแต่ฝังรากลึกในเชิงโครงสร้างมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม คือการพัฒนาโมเดลอธิบายเชิงบูรณาการในรูปแบบ “วงจรอิทธิพลประชานิยมต่อสถาบันการศึกษา” (Populist-Institutional Cycle Model) ซึ่งอธิบายพลวัต 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายเพื่อสร้างฐานนิยมทางการเมือง 2) การแทรกแซงโครงสร้างการจัดสรรทรัพยากรและการบริหาร 3) การลดทอนความเป็นอิสระและประสิทธิภาพของสถาบัน 4) การเกิดผลย้อนกลับในรูปของความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางเชิงระบบ โมเดลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างอำนาจทางการเมืองกับโครงสร้างสถาบันอย่างเป็นพลวัต

ประการที่สี่ บทความเสนอแนวคิดเชิงนโยบายใหม่ คือ “ภูมิคุ้มกันเชิงสถาบันทางการศึกษา” (Institutional Immunity in Education) ซึ่งหมายถึงความสามารถของสถาบันในการต้านทานหรือปรับตัวต่อแรงกดดันจากนโยบายที่มีลักษณะผันผวนทางการเมือง โดยอาศัยกลไกสำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม รวมถึงการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้ได้ขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมจากการวิเคราะห์ผลลัพธ์เชิงนโยบายทั่วไป ไปสู่การอธิบายในระดับ “โครงสร้างสถาบันและพลวัตอำนาจ” ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในสาขารัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในบริบทอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ อย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2563). การบริหารประเทศภายใต้แนวทางประชานิยม: บทเรียนความล้มเหลวจากต่างแดนกับการดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาลไทย. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 4(2), 1-35.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2562). โครงการประชารัฐ: นโยบายเชิงประชานิยมภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.). *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 2(1), 113-139.
- มณี คงสิน. (2568). ผลกระทบของนโยบายประชานิยมต่อเสถียรภาพทางการเมืองของไทย: การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและพลวัตอำนาจ. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศึกษา*, 1(3), 1-10.
- พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม). (2567). ความท้าทายของประชานิยมต่อระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม. *วารสารวิชาการจินตาสีห์*, 2(2). 132-143.
- วิทวัส อภิภูญานนท์. (2568). ลัทธิหิรัณยในจุดจบของระเบียบโลกเสรีนิยมและเสรีนิยมใหม่ (?) กับการผงาดขึ้นของประชานิยมฝั่งขวา 2017-2025. *วารสารประวัติศาสตร์ มศว*, 50(1). 69-100.

- สุนิสา โพธิ์ศรี, ศศิธร ศูนย์กลาง, และ ชัย สมรภูมิ. (2568). นโยบายประชานิยมของรัฐบาลแพทองธาร ชินวัตร: กรณีศึกษาเงินดิจิทัลวอลเล็ต. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 3(6), 77–90.
- ปภาวรินทร์ ลัดธรรม. (2568). อิทธิพลของพรรคการเมืองในกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะในประเทศไทย: การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและพลวัตอำนาจ. *Journal of Political Science and Legal Studies*, 1(3), 11–21.
- ธนกร วรพิทักษานนท์. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางทุนเศรษฐกิจกับการกวดวิชาของชนชั้นกลางในสภาวะการณโรคระบาดโควิด-19. *วารสารวิจัยสังคม*, 45(1), 133–170.
- พระณัฐภูมิ พันทะลี, พระมหาวิรุธ วิโรจน์, สุขพัฒน์ อนนทจารย์, อาทิตย์ แสงเงว, พระเดชฯ นามวงษา, และ วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). ความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยในยุคชีวิตวิถีใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 5(2), 185–209.
- พระครูสุจิตพัฒนพิธาน, พระพินิจ อธิภทโท, พนมพร เมฆพัฒน์, และ บุญเตือน ทรัพย์เพชร. (2567). นโยบายประชานิยมกับการจัดการความต้องการทางสังคม. *วารสาร BU Academic Review*, 23(1), 170–180.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2565). ภาระค่าใช้จ่ายรับเปิดเทอม เรียนฟรี 15 ปี ไม่ใช่คำตอบ?. *ThaiPublica*. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2569, จาก <https://thaipublica.org/2022/05/research-eef-expenses-for-opening-semesters/>
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา: ยุคปฏิรูปการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 6.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2554). *ประเด็นท้าทายการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย*. ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2565). *MOU: ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ*. หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.